ދޮންބަންޑާރައިންގެ ޝަޚްސިއްޔަތު
ދީނީ ސިޔާސީ އިޖްތިމާޢީ ޙަޔާތު

އަލްމަރްޙޫމް މުޙައްމަދު ވަޙީދު ނަދްވީ

ހުރަވީ ދުވަސް ނިސްބަތް ވަނީ އައްސުލްޠާން ޙަސަން އިއްޒުއްދީން ދޮންބަންޑާރައިންނަށެވެ. އެ ރަދުން މަލަބާރީންގެ އަތުން މި ރާއްޖެ މިނިވަންކުރެއްވީ ދުވަހެވެ. ޖިހާދެވެ. ފައްމަހުބޫކައި ދިޔައި ދަރިއަކުވީ ޤުރުބާނީ ހަނދާން ކުރުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ހުރަވީ ދުވަސް ޤައުމީ ދުވަހެއްގެ ގޮތުގައި ފާހަގަކުރަން ހަމަޖެއްސީ އެހެންވެއްޖެވެ. މި ދުވަސް ފާހަގަ ކުރަން ފެށީ 1980މ. ވަނަ އަހަރުގައެވެ.

ދުވަސްވަރަކީ ހިޖުރީ ގޮތުން 12ވަނަ ޤަރުނުގެ ތެރެއެވެ. މީލާދީ ގޮތުން 18ވަނަ ޤަރުނެވެ. ދިވެހި ތަޚުތުގައި އިންނެވީ އައްސުލްޠާން މުކައްރަމު މުޙައްމަދު އިމާދުއްދީނެވެ. މި ރަދުންގެ ރަސްކަމުން 3ވަނަ އަހަރު ކަންނަނޫރު އަލީ ރާޖާ ފޮނުއްވި ހަނގުރާމަ މަތި ކަނޑުގެ ބަޑުވަޅުތަކާއި، މަލަބާރީން، ރާއްޖެ އަރައިސް ގަތް ހިފީއެވެ. އެ މީހުން ފުރަތަމަ ކުރި ކަމަކީ ގަތް އަރައި ގަނޑުވަރު ހިފީއެވެ. މިކަން ހިނގީ 1166 ސަނަތު 13 ވިއްސާރަގައެވެ. އެއީ މީލާދީން 1752ވަނަ އަހަރެވެ. މި ހާދިސާއަކީ ބޮޑާއިރު ދެ ކިޔުން ކަމެއް ދިވެހީންގެ ފަޚުރުން ފާހަގަ ކުރެވޭއެވެ.

އެއް ކަމަކީ ދިވެހީން ކަމަކު ހުސްކުރު ކިބި ކަމެވެ. އާދިލުކަންމަތީ ތިބޭށެވެ. މަލަބާރީން ކިބި ހުރިހައި ކަމެއް އޮނިގަންނެވެ. އެ މީހުންގެ ބަޔަކު އަދަބު. ހާލު ފަހަރު އެ މީހުންނަށް ވަރުވެސް ކަނޑުނަމަ ތަޅުމުގައި ހުރިމަހެވެ. ބޮޑު ގަނޑުވަރަށް މަލަބާރީން ވަންނައިރު ތަފާތުގެ ދިރިއުޅުގައި ފެހެތްރީކަށް ގުޑަ ކިބި ފެހެތްރީން ކިބި ނިކުމެފައެވެ. އެ މީހުންނަށް ހަތިޔާރުތަކާ ބޭނުގެ އަޅަންވެ. އެއީ ބޮޑުވަޅު މީހުން މަހަރާ މީހުން ހިފައި ހަށިވެރިކޮށް ގުދިވެހީއެވެ. އެއް ރަދުން ޢާންމުކޮށް ގަނޑުވަރުގައެވެ. އަވަށްރަށުތަކެވެ.

ދުވަސް ކަމަކީ ހުޅު ރަދުންނަށް ދުސްވަރުންނަކީ "ދުސްވަރުން" ކަން ވިސްނިވަޑައި ނުގަތުކަމެވެ. އެއާ ގަނޑުވަރު ތެރޭގައި މަލަބާރީން ބަޑި ޖަހަން ފެށީމާ ރަދުން ސިއްރުން ވަޑައިގެން ފޮނުއްވީ ހުރި ރަދުންގެ ގަނޑުވަރެވެ. ދެން ވަޒީރުންނާއި ބަސްކުރީން ފުރުއްވައިގެން މަލަބާރީ ހަނގުރާމަކުރީން ގަނޑުވަރުން ބޭރު ކުރެއްވީއެވެ. ނަމަވެސް އެގޮ ތެރެއިން މީހަކު ފިރައިގެން ގޮސް ނޫބެސްފާނައިގައި ރުޅިގަދައި ރަނގަބީލީއެވެ. މި ކަމުގެ ސަބަބުން މުޅި އެތެރެކާރީގައި މާލޭގެ ދެބައިކުދި އެއްބައި ގޮތުގެ އަނދައި ހުރިވިއެވެ.

މި ހިސާބުން ކަންތައް ދިޔުމުން ރަދުން ގަސްތުކުރެއްވީ މަލަބާރީން ސްރިލަކާ ވަރައިގަތުމަށެވެ. މި އުދުނބުގެ ވާހަކަ އެ މީހުން އެނގުމާ އެ މީހުން މި "ރަދުގެ ފުރުސަތު"ގެ ބޭނުން ހިފީއެވެ. އެ މީހުން ދޮންނަވާ ތިމަންމެން ގަތަށް

ވަޑައިގަންނަވާނެވެ. ރަދުންނާއި އިސް ބަޔަކު ވަޒީރުން ވަޑައިގަތުމުން އެ އެންމެ ބޮޑުވުން ހިފައި ހަރަކާތްތެރިކޮށްލިއެވެ. އެ ބޮޑުވުން ގޮވައިގެން އެ މީހުންގެ ބަޔަކު ދިރިއުޅުއްވި ކަންނަރުންތަކެވެ. ފެށިކަން ހިނގާން ބަޔަކު މާލެގައި ބައިވެރިބައިވެއެވެ.

މި ހާދިސާއިން ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބާރުވެރި ކަމަކީ: މިކަން މި ހިނދު ދިވެހި ބައެއްގެ ސަބަބުން ކަމެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިނިވަންކަން ގެއްލި ދިޔަ ބާރު ބައެއްގެ އަމިއްލަކޮށް ރާއްޖެ މި ދިރާގު ދިވެހި ދު ބޮޑުތަކުގެ ސަބަބުން ކަމެވެ.

މިއީ އާދައިގެ ދު ބޮޑު ނުވެއެވެ. އެއީ މާލޭގައި ތިބި އެންމެ ތަރުތީބު ދަރުބާރު ދު ބޮޑުތަކެވެ. އަދި ކޮބައިތޯއެވެ. ދު ދަރުބާރުބޮޑުތަކުވެސް. އެތަނުގެ ފެނިގެންދާ މަސްހުނިތަކެއް މުޅިހަމަޔަށް ކޮމީޓީތަކާއި މާލޭ ހޯދުމަށް އަޅުވައިދޭ މުޅިހުރިހާ ދު ބޮޑުތަކެވެ.

މި ދު ބޮޑުތަކަކީ ތަރިކާތަކުގެ އަހީ ރަށަހަށް ދިވެހިރާއްޖޭ ހެދުމަށްގައި އިސްތިޤްލާލްގެ "ސަލާމަތްތަކަށް ދިރުމުގެ" އެދިވެހިގެން ޤާނޫނީ ސިޔާސީ ވަޒީފާތަކުގެ ސަލާމަތުގެ. އަދި ކޮބައިތޯއެވެ. ރާއްޖެ ހިޔާލު ގޮތް ފެސް މި ސިޔާސީ ވަޒީފާތަކުގައި ވިދާޅުވި ދެއްވައިދެއްވައެވެ.

މަރުޙަބާ ކަންނަރުންނަރު ގެންދަވަ ވަޒީރުންގެ ތެރޭގައި ހުރަވީ ދުވަހުގެ ބަޖެޓު ދޮންބަންޑާރައިންގެ ބައްޕާފުޅު އަލްވަޒީރު މުޙައްމަދު ފާރޫޤީ މަނިކުފާނާއި ދޮންބަންޑާރައިންގެ ބާބާފުޅު ހުސައިން މަނިކުފާނު ފެށި ހިމެނިވަޑައިގެންނެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިންނަކީ މުލީގޭ ދޮން ބަސައިން ކަނޑުވާލެވިފައިވާ ބޭފުޅެކެވެ. އެގޮތުގެ ބަޔަކުރެ ދޮރު އަޑުމަ ހުރަސް އަދި މިހާރު — މި ރަސްކަން އުފެދުނު ދޮންމަރަދުރު ފަރުދުކަމާތޯއި ބަސައިން ދެރަރަދު ކަމާތޯއި އަލިފެއިރު ކުރަންމަދު ފަދުތަދުރި ކަނޑުވާލެވުނެވެ. ކަނޑާފުވަޔާ ވ. އަތޮޅު މުލީ އަލިގަޖިމުގެ ކުރަންމަދު ތިބަރުއާލެވުނު މުލީގޭ ކާގެ އާދިޔާ ކަނޑުވާލެވުނެވެ. ދޮންބަންޑާރައިންގެ އަނބިކަނބަލުން ދޮންމަރަދުރު ފަރުދުކަމާތޯއި ކަލާ އަދި މާފަތް ތިބަރުއާލެވުނު އާދިޔާ ބޭފުޅުން އެވެ. މިއީ ދޮންބަންޑާރައިންގެ ބައްޕާފުޅާ ދު ބައިގެ ބޮޑުގެކަމެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިން ހުރާ ދަރިކަލުންގެ ފުރަތަމަ ރަސްގެފާނެވެ. އެ ރަދުންގެ ދަރިކަލުން ވަނީ އަދި ހަމައަށް ފެސް ދިރުހަދުއްވައިފިއެވެ. އެ ރަދުންގެ ދު ބޮޑުގެކައި ކާފަ ދަރިކަލުން ރަސްގެފާނު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެ ރަދުންގެ ދަރިކަލުންގެ އެތައް ބޮޑުގެކަލު ވަނީ ރަސްކަން ކުރެއްވިއެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިން ރަސްކަމަށް އަދި ދަރިކަލުންތަކާ މާލޭ ގޮފިއާރަތެއް ޖަހަގައި އުސަރަ "މުލީއާގެ" ކިޔާ ގޭގައެވެ. އެގޮތް އެއީ "މުލީގެ" ގޭގެ. އެ ގޭގެ ދޮންބަންޑާރައިންގެ ޖަމާއަތުގެ ފުރާތޯގެ ކާފަގެ ގޭގެ. އެގެ ފަހުން ވާރުތަވި އެ ރަދުންގެ ދަރިކަލުންގެ ރަސްކަލުން ހުރިހާ އަޅުކަނބަލުން ސަލާމަތުވެއްޖެއެވެ. އާދި، މުލީގޭ ކަނޑުވާލެވުނެވެ. ދޮންބަންޑާރައިން މި ރަދުންގެ ހަތަރުވަނަ ކާފާފުޅެވެ.

ދިރުގެ ނަމުގައި އެ ދު ބޮޑުގެން، ފަނޑިޔާރު ކަނޑުވާލެވުނު ހަރުބަ ތަކުރުފާނު މި ހިސާބުގެ މުއާމަލާތަކީ ޖާޒީރީ ގޮތުން ރަސްކަލާ ޑެދިވެއިގެންފައި ވުމުން ހިސާބުގެ މުއާމަލާ އެކެވެ. ހަރުބަ އަދިމަދު މުދަލުއިރުން ހުސްނުގެ އިސްލާމީ ރަސްމީކަމަށް ފާހަގަ ރަސްކަލުދިޔާ ކައިވެނި ބަލައިގަތައިގެންނެވެ. މުދަލުމަދު ސަލާމަތުއިރުން ފަނޑިޔާރު ކަނޑުވާލެވުނު ފެސް ހުސްނުގެ އެ ރަދުންގެ ބޮޑުގަކާ ކައިވެނި ބަލައިގަތައިގެން ކަމަށް ބަލައި މުއައްރިހުން ދިޔައެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިންނާ އެއްބަސްވެ ވަކި ބަޔާ ބޭރުގަކު ހުންނެވިއެވެ. އެއީ އާއިޝާ މަނިކުފާނެވެ. ދޮންބަންޑާރައިންގެ ބައްޕާފުޅު މަލާބާރީން ކަންނަންނޫރަށް ގެންދިއުމަށް ފަހު އެ ތާނގައި އަވަހާރަވީއެވެ. އޭގެ ފަހުން ދޮންބަންޑާރައިންގެ މަންމާފުޅު ކައިވެނި ބޭއްވީ މުޙައްމަދު މުޙިއްބުއްދީން ޝައިޚު އިސްޙާޤް ފަނޑިޔާރު މަނިކުފާނާއެވެ. މަލާބާރީން ރާއްޖެ ހިފައިގެން ތިބި ދުވަސްވަރު ފަނޑިޔާރު ކަމުގައި ހުންނެވި މީހާއެވެ.

ހޮރިން ބަނދަރުގައި ފެރިކަން ކުރާތާ ހަތަރު މަހަށް ދުވަސްވީ ތަނާ މޮޔަ ބަރަސަން މަލިކުފާނު ހޮރިންނާ ހަނގުރާމަ ކުރައްވައި ބޮޑުޖެ މިރިވަސް ކުރައްވީއެވެ. މިކަން ހިނގީ 1752ވަނަ އަހަރުއެވެ. ދޮންބަންޑާރައިން ހޮރިންގެ އަތުން ބޮޑުޖެ ހިފައިފި އުލާޖާއި ކިލާމަސްކުރެއްވިއެވެ. މި ކަމުން އެ ބަދަލުގެ ވެސްވަރުގޮތް ޙާލަތެއް ދިމާވިއެވެ.

ދޮންބަންޑާރައިން ހޮރިންނާ ހަނގުރާމަ ކުރައްވައި އެ މީހުން ބަލި ކުރެއްވުމުން 20،000 ލާރި ހިފައިގެން ރައްޔިތުންނާއި ބޮޑުން އެ މަނިކުފާނުގެ އަރިހަށް އައިސް އެ ތަނުގެ ވެރިކަމަށް އަރުވައި ބޭއިބޮޑުގެ ރަސްކަން ޙަވާލުކުރުމަށް އެދި ދެންނެވިއެވެ. ނަމަވެސް ލާ ލާރިއެއް ވެސް ބޭނުންފުޅެއް ނުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ޔާޢުބަރާވެ! އެ ފަރާތް ހަވަރަށް ބޯއިސްވިއެވެ. ރަސްކަން ވެސް ޤަބޫލުފުޅެއް ނުކުރެއްވިއެވެ. އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނުގެ އާދިއާ ކަނބާފާނު ރަސްކަމަށް ވަޑައިގެންނެވުމަށް ރައްވައިގެން ކޮށްގެ ރަސްގެފާނުގެ ނަންފުޅުގައި ތާނާ ޔާރާ ސިއްކާފުޅު ހިންގެވިއެވެ. އަދި މިވަރުން ފުރަދިވައި ޚެއްވިޔާ ނުނުވެ. ހޮރިން ގެންދިޔަ ރަދުނާއި އެ ރަދުނަން ބޮޑުބޭބޭފުޅު ވިލާޑާ މުޙައްމަދު މަނިކުފާނާއި ދެ ބޭފުޅުން ހޯއްދަވަން ދެ އޮޑި ފޮނުއްވިއެވެ. މި މުޙައްމަދު މަނިކުފާނު ފަހުން އަލްސުލްޠާން މުޙައްމަދު ޣިޔާޡުއްދީން ރަދުންނެވެ.

ދުވަސްތަކެއް ފަހުން ބަރަސަން މަނިކުފާނަށް އަސްކަރުންގެ ވެރިކަން ދެއްވައި އޭގެ ފަހުން ރާނަބަނޑޭރި ކަމަށް ކުރެއްވީއެވެ. މި އަހަރު، ހިޖުރައިން 1166ވަނަ އަހަރު ބޮޑު މަހު އަށްވަނަ ދުވަހު ރަސްގެފާނު މަލާބާރީންގެ ކަނޑުމަތީ ވަޑައިގެން ހަނގުރާމަކޮށް ޚިޔާރުކުރެއްވިއެވެ. މި ދުވަސް ދޮންބަންޑާރައިގެ ބަޑުވެރި ކޮށްގެން ލިބުނު ދަރުބާރަށް އަރައި މީހުންގެ މުޅި ޤައުމު މަޤާމު ބަރަބަރުގައި ހުއްޓަވައި ހުރިއެވެ. މި ހަބަރު މާލެއަށް ލިބުމުން ބަރަސަން ބަރަބަރަބަރު މަނިކުފާނު (ދޮންބަންޑާރު) ރަސްގެފާނުގެ އަރިހުގައި ހަމަވެވަޑައިގެން ރަސްގެފާނުގެ ކޮށްދެއްވައިގަތެވެ. މި ރަސްގެފާނު ނަޝީދާއި ފަހަރު ލިބިވަޑައިގަތުމަށް ފަހު އަލްޤާޟީ ބަރަސަން ބަރަބަރުވެރި މަނިކުފާނު ރާއްޖެ ނަންދެއްވިއެވެ.

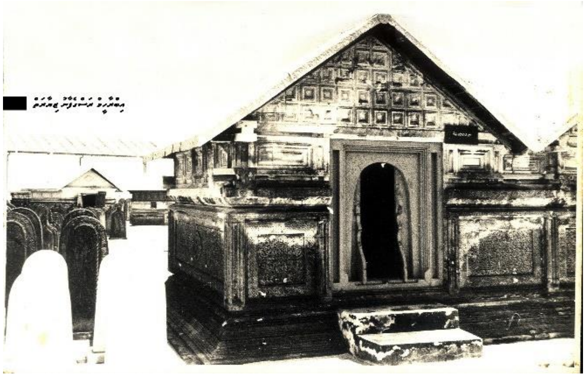

ދޮންބަންޑާރައިން ރަސްކަންކުރެއްވީ 1759މ.އިން 1766މ.އަށެވެ. މި ރަދުން އަވަހާރަވީ 2 ރަމަޟާން 1180 (1 ފެބްރުއަރީ 1767)ގައެވެ. ފަސްދޮޅަސް މާލޭގެ ހުކުރު މިސްކިތު ގޮޅިރަސްކޮއްޅުގައި އިބްރާހީމް ރަސްގެފާނު ބަރާބަރު ގަސްތަކެއްވެއެވެ. މަޤްބަރާތަކާއި އެ ރަދުންގެ ފުރާނަފޫޅު ރަސްމަޤާމުތަކައި ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތް މިންވަރުކުރައްވާނދޭވެ. ޔާރަބްﷲ މި ރަސްގެ މިނިވަންކަމާއި އަމާންކަން މަތީ އަބަދުވެ ދަމަހައްޓަވާނދޭވެ. އާމީން!